

BLOG PROFESOR GERTRUDY KRYSTYNY ŚWIDERSKIEJ

Rachunkowość, sprawozdawczość finansowa, rachunek kosztów, controlling

Ryzyko gospodarcze przy nieprawidłowej wycenie produktów w warunkach kryzysu energetycznego i inflacji

Wysokie ceny energii i paliw, rosnące koszty pracy, rosnący koszt finansowania w związku z podwyżkami stóp procentowych oraz utrudnienia w pozyskiwaniu komponentów, przede wszystkim elektroniki i surowców¹, wpłyną niewątpliwie na wzrost kosztów wytwarzanych wyrobów i świadczonych usług oraz poziom niewykorzystanych zasobów. Czy zarządzający są gotowi szybko reagować na wyższą presję kosztową. Czy wiedzą które koszty są uzasadnione i z czego one wynikają, jakie jest ryzyko związane z brakiem wiedzy na temat wpływu wzrostu kosztów na rentowność sprzedaży.

---

¹ Por. komentarz Tomasza Ślagórskiego w „Niewypłacalności wzrosną w 2022 roku o 10-15%” KUKI, 11 lutego 2022r.

Ryzyko gospodarcze przy nieprawidłowej wycenie produktów w warunkach kryzysu energetycznego i inflacji

Istotną informacją wykorzystywaną zarówno przez zarządzających jak i użytkowników sprawozdań finansowych jest informacja o wyniku na sprzedaży. Im wyższy jest koszt wytworzenia sprzedanych produktów, tym niższy jest poziom rentowności. W sytuacji wzrostu wynagrodzeń, wzrostu cen surowców oraz czynników energetycznych i w konsekwencji niższego poziomu rentowności sprzedaży wyrobów i usług, ważne jest dysponowanie przez zarządzających taką informacją o kosztach, która pokaże jak ten wzrost przełoży się na wynik na sprzedaży.

Koszty powstają jako efekt celowego wykorzystania dostępnych w organizacji zasobów. Celowe wykorzystanie zasobów oznacza przekonanie, że przyniosą one określone korzyści – wytworzone wyroby i świadczone usługi zostaną sprzedane po cenach przewyższających koszty. Koszt powstaje w momencie zużycia całego zasobu (na przykład zużycie surowców przy produkcji wyrobów) lub jego części (na przykład wykorzystanie maszyny przy przetwarzaniu surowców). Informacje o zasobach są kluczowe dla zarządzania kosztami. **Aby uzyskać wiarygodną informację o kosztach wytworzenia produktów, należy w odpowiedni sposób zgromadzić dane o zasobach uczestniczących w procesie produkcji wyrobów czy świadczeniu usług oraz w odpowiedni sposób dane te przetworzyć.**

Zarządzający powinni dysponować informacją, która pozwoli odpowiedzieć na następujące pytania:

- Jakie zasoby i w jakich ilościach uczestniczą w wytwarzaniu wyrobów, świadczeniu usług, obsłudze klientów itd.,
- Jaka jest wartość (koszt) zasobów, które uczestniczą w procesie wytwarzania wyrobów, świadczenia usług, obsłudze klientów itd.,
- Jak zmiana wartości zasobu wpłynie na koszty. Na przykład, jak wzrost kWh energii elektrycznej wpłynie na koszt eksploatacji maszyny produkcyjnej w której energia jest wykorzystywana i jeśli maszyna uczestniczy w produkcji wyrobu X, to jak zmiana ceny energii przełoży się na koszt wytworzenia tego wyrobu,
- Jak się będzie kształtował koszt wytwarzanych wyrobów, wykonywanych usług, obsługi klienta, itd.,
- Czy zasoby, którymi dysponuje przedsiębiorstwo są wykorzystane, jeśli nie to jakie są przyczyny niewykorzystania.

W niewielu przedsiębiorstwach uzyskamy takie informacje. W większości bowiem stosowany jest rachunek kosztów dostosowany do potrzeb sporządzania sprawozdania finansowego. Wśród kosztów produkcyjnych, czyli kosztów ponoszonych w celu wytworzenia wyrobów i usług, wyróżniane są:

- koszty, które można bezpośrednio przyporządkować do produktów (koszty bezpośrednie);
- koszty, które nie dadzą się przyporządkować jednoznacznie do konkretnego wyrobu, czy usługi (koszty pośrednie).

W pośrednich kosztach produkcyjnych znajdują się wszystkie koszty związane z produkcją, które nie należą do kosztów bezpośrednich (materiałów bezpośrednich, płac bezpośrednich i pozostałych kosztów bezpośrednich produkcji). Są to m. in. :

Ryzyko gospodarcze przy nieprawidłowej wycenie produktów w warunkach kryzysu energetycznego i inflacji

- materiały pośrednie, czyli materiały wykorzystywane w procesie produkcji, które jednak nie są łatwo rozpoznane jako część wyrobu,
- płace pośrednie - wynagrodzenia pracowników zaangażowanych w proces produkcji, ale niezajmujących się bezpośrednio przekształcaniem surowców w gotowy wyrób,
- amortyzacja maszyn i urządzeń oraz budynków i budowli, w których następuje produkcja; zużycie materiałów, energii, wynagrodzenia i usługi związane z utrzymaniem maszyn i urządzeń w ruchu, w tym ich konserwacją i remontem, oświetleniem, ogrzaniem, utrzymaniem czystości, transportem wewnętrznym, wynagrodzenia wraz z pochodnymi nadzoru i administracji wydziałowej².

Mając informację o bezpośrednich i pośrednich kosztach produkcyjnych dowiemy się jaka była przyczyna powstania kosztów materiałów bezpośrednich i robocizny bezpośredniej, gdyż im więcej będziemy wytwarzać wyrobów, tym więcej zużyjemy materiałów i większe będzie zaangażowanie pracowników bezpośrednio-produkcyjnych. Nie dowiemy się:

- jaka była przyczyna powstania kosztów pośrednich, gdyż większość z nich nie zależy od rozmiarów produkcji, lecz od złożoności i zróżnicowania procesów. Im krótsze serie będziemy wytwarzać, tym więcej będzie działań związanych z przygotowaniem produkcji (przebrojeniem maszyn). Im wyższa jakość wyrobów, tym więcej będzie kontroli, większy nadzór, itd.
- jakie są koszty pozyskiwania i wykorzystywania zasobów. Nie jesteśmy bowiem powiedzieć ile kosztowała nas eksploatacja maszyn i pomieszczeń czy zatrudnienie określonej grupy pracowników.
- Jak wzrost wynagrodzeń pracowników i wzrost kosztów energii wpłynie na wzrost kosztu wytworzenia wyrobu.

Do reakcji na presję kosztową nie wystarczą informacje uzyskane z tradycyjnego rachunku kosztów. Potrzebny jest taki rachunek kosztów, który będzie w stanie wskazać, jak zasoby reagują na wzrost cen. Bardzo ważna jest wiedza o zasobach zaangażowanych i elastycznych³.

Zasoby elastyczne to zasoby nabywane przez przedsiębiorstwo w sposób ciągły w miarę zapotrzebowania. Należą do nich surowce, materiały, media energetyczne, usługi obce, a także pracownicy akordowi, tymczasowi lub sezonowi. Ich ilość i liczba w przedsiębiorstwie mogą zostać w krótkim czasie dopasowane do zapotrzebowania, eliminując w praktyce problem ich niepełnego wykorzystania. Dlatego też w krótkim okresie wpływ na wysokość ponoszonych kosztów będą miały głównie zmiany w poziomie zużycia zasobów elastycznych. Zasoby zaangażowane to zasoby nabywane w sposób nieciągły. Ich ilość dostępna w przedsiębiorstwie nie zawsze jest zatem w krótkim okresie dopasowana do bieżącego zapotrzebowania.

Rozwiązaniem, proponowanym w KSR nr 13 jest uzupełnienie danych o kosztach bezpośrednich i pośrednich o informacje o zasobach, które mają istotny wpływ na koszty wytworzenia produktów i koszty niewykorzystanych zdolności produkcyjnych.

Obok informacji pozyskanych z tradycyjnego rachunku kosztów wskazanym byłoby gromadzenie informacji o kosztach zasobów oraz ich wykorzystaniu.

Poniższy przykład pokazuje sposób gromadzenia i wykorzystania informacji o zasobach.

² Por. Krajowy Standard Rachunkowości nr 13 "Koszt wytworzenia jako podstawa wyceny produktów", Dz.U. Ministra finansów z 22 maja 2019r., poz.60. pkt. 6.2 i 6.3.

³ Por. KSR nr 13 pkt.3.15 i 3.16

Przykład

Jednym z elementów procesu produkcji lamp i żyrandoli jest spawanie wykonywane przez brygadę sześciu spawaczy⁴. Koszt tej części procesu produkcji zależy przede wszystkim od liczby elementów do obróbki, które należy spawać w wydziale elementów metalowych. Planowane miesięczne koszty sześciu spawaczy zawiera tabela 1.

Tabela 1 Planowane miesięczne koszty sześciu spawaczy

Nazwa kosztu	Sposób przypis.	Kwota	Źródło informacji
Wynagrodzenie z umowy o pracę	Bezpośrednio	20 542,50	Dane historyczne, np. system FK system ds. wynagrodzeń
Ubezpieczenia społeczne	Bezpośrednio	3 712,50	Dane historyczne, np. system FK system ds. wynagrodzeń
Usługi obce – obowiązkowe badania lekarskie	Bezpośrednio	48,00	Dane historyczne, np. system FK
Usługi obce – szkolenia	Bezpośrednio	240,00	Dane historyczne, np. system FK, budżet szkoleń
Odzież robocza	Bezpośrednio	147,00	Dane historyczne, np. system FK
Odpis na ZFŚS	Nośnik	60,00	Planowany odpis, liczba zatrudnionych.
Razem		24 750,00	

Teoretyczne zdolności produkcyjne brygady złożonej z sześciu spawaczy przy produkcji na dwie zmiany (po 84) przez 6 dni w tygodniu wynoszą 2560 godz. miesięcznie, wielkość tę ograniczają: absencja chorobowa pracowników 61 godz. miesięcznie oraz przerwy w pracy pracowników i czas przygotowawczy 24 godz. miesięcznie.

Odejmując od miesięcznej teoretycznej zdolności produkcyjnych brygady spawaczy wymienione ograniczenia, uzyskuje się wielkość normalnych zdolności produkcyjnych brygady: 2 475 g miesięcznie.

⁴ Por. przykład 9.3 KSR nr 13

Ryzyko gospodarcze przy nieprawidłowej wycenie produktów w warunkach kryzysu energetycznego i inflacji

Planowany koszt godziny pracy spawacza wynosił więc 10,00 zł. 24 750 zł. dzielone przez 2475 godzin normalnych zdolności produkcyjnych).

Czas spawania 100 wyrobów A wynosił 1200 godzin . Koszt planowany spawania jednej sztuki wyrobu A to 120,00 zł. (12 godzin x 10,00 zł.).

Gdyby nastąpił 10% wzrost płac to koszt spawania wyrobu A byłby wyższy o 12,00 zł (10% od 120,00 zł).

Mając informacje o normalnych zdolnościach produkcyjnych spawaczy oraz o czasie rzeczywiście przepracowanym w miesiąc możemy ustalić poziom niewykorzystanych zdolności produkcyjnych. W tabeli 4 przykładu 4 KSR nr 13 jest podana informacja o wykorzystaniu brygady spawaczy. Wynosi ona 2420 godzin, podczas gdy normalne zdolności produkcyjne brygady wynosiły 2475 godzin. Oznacza to niewykorzystanie 55 godzin, strata z tytułu niewykorzystania zasobu – spawaczy wyniosła więc 550,00 zł. (55 godzin x planowany koszt godziny 10,00 zł).

Przy 10% wzroście płac strata powiększyłaby się do 606,00 zł.

Zachęcam do zapoznania się z przykładami 9.6 i 9.7 KSR nr 13 oraz przykładem 4 ilustrującym postanowienia KSR nr.13.